

DAY — **13**

SEAT NUMBER

2024	III	07	1500	J-898	(M)
BOOK KEEPING & ACCOUNTANCY (50)					
Time : 3 Hrs.		(11 Pages)		Max. Marks : 80	

प्र. १. खालील सर्व उपप्रश्न सोडवा :

[२०]

(अ) गटात न बसणारा शब्द ओळखा :

(५)

- (१) विक्री झालेले भांडवल / खपलेले भांडवल, मागणी केलेले भांडवल, वसूल झालेले भांडवल, समभाग
- (२) इमारत, देय विपत्र, उपस्कर, यंत्र
- (३) विपत्र स्वतः जवळ ठेवणे, विपत्राची नोंदणी, विपत्र वटविणे, विपत्राचे पृष्ठांकन
- (४) अंकेक्षण शुल्क, विमा, वैद्यकीय खर्च, किरकोळ प्राप्ती
- (५) सामान्य निधी, धनको, गुंतवणूक, भांडवल

(ब) खालील विधानांसाठी आपण सहमत आहात की असहमत आहात ते सांगा :

(५)

- (१) नफा न कमविणाऱ्या संस्था ताळेबंद तयार करीत नाहीत.
- (२) चालू खाते नेहमी नावे बाकी दर्शविते.
- (३) विनिमय विपत्र म्हणजे सशर्त आज्ञा होय.
- (४) निवृत्त भागीदाराला राखीव निधी आणि संचित नफ्यात हिस्सा मिळतो.
- (५) विसर्जनाच्या वेळी रोख / बँक खाते आपोआप बंद होते.

(क) खालील दिलेल्या पर्यायांमधून योग्य पर्यायाची निवड करा आणि विधाने पुन्हा

लिहा :

(५)

(१) संस्था विसर्जनाच्या वेळी संपत्ती आणि देयता ..... खात्याला स्थानांतरित होतात.

(अ) बँक

(ब) भागीदारांचे भांडवल

(क) रोकीकरण

(ड) भागीदारांचे चालू

(२) भागीदारी करारात उल्लेख नसेल तर भागीदाराच्या कर्जावर ..... दराने व्याज देय असेल.

(अ) ५%

(ब) ६%

(क) १०%

(ड) ९%

(३) जर भागीदाराने एखादी संपत्ती ठेवून घेतली असेल तर ..... खाते नावे होते.

(अ) पुनर्मूल्यांकन

(ब) भांडवल

(क) संपत्ती

(ड) ताळेबंद

(४) निवृत्त भागीदाराला द्यावयाची राशी रोख दिली नसल्यास भांडवल खात्याची शिल्लक त्याच्या ..... खात्याला स्थानांतरित करतात.

(अ) कर्ज

(ब) वैयक्तिक

(क) चल

(ड) मुलाच्या

(५) उत्पन्न खर्च खाते हे ..... खाते आहे.

(अ) भांडवल

(ब) वास्तविक

(क) वैयक्तिक

(ड) नामधारी

(ड) खालील विधानांसाठी एक शब्द / शब्दसमूह किंवा संज्ञा द्या:

(५)

(१) टॅली (Tally) ही संगणक प्रणाली (software) या प्रकारात मोडते.

(२) भागीदारांमधील लिखित असलेला करार.

(३) अशी संपत्ती जिचे सहजपणे रोखीत रूपांतर करता येते.

(४) मृत भागीदाराचे प्रतिनिधित्व करणारी व्यक्ती.

(५) उत्पन्न-खर्च खात्याची नावे शिल्लक.

प्र. २. सीता आणि गीता या ३ : २ प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणाऱ्या भागीदार आहेत.
३१ मार्च, २०२० रोजी त्यांचा ताळेबंद खालील प्रमाणे आहे -

[१०]

ताळेबंद
३१ मार्च, २०२० रोजीचा

देयता	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
भांडवल :		बँक	११,२५०
सीता- २२,५००		प्राप्य विपत्र	५,७००
गीता- १८,०००	४०,५००	ऋणको ३१,२००	
धनको	१८,७५०	-सं. क. नि. १,२००	३०,०००
देय विपत्र	१५,०००	स्कंध	१८,०००
बँक कर्ज	२४,०००	उपस्कर	७,०५०
सामान्य संचिती / निधी	३,७५०	यंत्रसामग्री	७,५००
		इमारत	२२,५००
	१,०२,०००		१,०२,०००

१ एप्रिल २०२० रोजी त्यांनी रिताला खालील अटीवर भागीदारीत प्रवेश दिला:

- (१) भागीदारीच्या भविष्यातील नफ्यातील अर्ध्या ($\frac{१}{२}$) हिस्स्यासाठी रिताने
₹ १५,००० भांडवल आणि ₹ ७,५०० ख्याती नगदी आणावी.
- (२) उपस्कराचे मूल्य ₹ ८,०२५ पर्यंत वाढविण्यात यावे व इमारतीचे मूल्य २०% वाढवावे.

- (३) संशयित बुडीत कर्जनिधी ₹ १,५०० पर्यंत ठेवावी.
- (४) स्कंधाचे १०% आणि यंत्रसामग्रीचे ५% मूल्य कमी करण्यात यावे.
- (५) जुन्या भागीदारांनी ख्यातीची अर्धी रक्कम उचलली.
- भागीदारीच्या पुस्तकात रोजकीर्द नोंदी करा.

किंवा

शिवशक्ती ट्रेडर्स, मुंबई यांचा ताळेबंद खालील प्रमाणे आहे. भागीदार नफा-तोटा ५ : २ : ३ प्रमाणात विभागतात :

ताळेबंद

३१ मार्च, २०२० रोजीचा

देयता	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
धनको	३०,०००	बँक	१८,६००
देय विपत्र	१,८००	ऋणको २५,२००	
सामान्य निधी	२१,०००	(-) सं.क.नि. १,२००	२४,०००
भांडवल :		स्कंध	३०,६००
राज	५४,०००	इमारत	६०,०००
राहूल	४८,०००	यंत्र व सयंत्र	४८,०००
नितीन	२६,४००		
	१,८१,२००		१,८१,२००

१ एप्रिल, २०२० ला राहुल व्यवसायातून खालील अटींवर निवृत्त झाला:

- (१) संपत्तीचे पुनर्मूल्यांकन खालील प्रमाणे :
- (अ) यंत्र व सयंत्रावर १०% दराने घसारा आकारा.
- (ब) ऋणकोवर ₹ १,५०० पर्यंत संशयित बुडीत कर्ज निधीची तरतूद करावी.
- (क) इमारतीचे मूल्य १०% वाढवावे.
- (ड) स्कंध ₹ ४२,०००

(२) निवृत्त होणाऱ्या भागीदाराच्या हिस्स्याच्या ख्यातीचे मूल्य ₹ १२,००० लावावे आणि उरलेल्या भागीदारांनी असे ठरविले की ख्यातीचे अपलेखन त्यांच्या नवीन लाभविभाजनाच्या प्रमाणात करावे. लाभविभाजनाचे नवीन प्रमाण ५ : ३ आहे.

(३) राहुल यांना निवृत्तीच्यावेळी द्यावयाची राशी त्याच्या कर्ज खात्याला स्थानांतरित करावी.

तयार करा : (अ) नफा-तोटा समायोजन खाते

(ब) भागीदारांचे भांडवल खाते

(क) संस्थेचा नवीन ताळेबंद

प्र. ३. लाल, बाल आणि पाल हे भागीदार असून २ : २ : १ या प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेतात. त्यांच्या भागीदारीचा ३१ मार्च, २०२० रोजीचा ताळेबंद खालील प्रमाणे आहे. :

[१०]

ताळेबंद

३१ मार्च, २०२० रोजीचा

देयता	रक्कम ₹	संपत्ती	रक्कम ₹
भांडवल खाती :		यंत्र	५०,०००
लाल-	६०,०००	गूंतवणूक -	२४,०००
बाल-	२०,०००	ऋणको	५५,०००
पाल-	२०,०००	(-)सं.क.नि	३,०००
सामान्य संचिती	६,०००	स्कंध	२०,०००
धनको	४८,०००	नफा-तोटा खाते	१८,०००
देय विपत्र	१४,०००	बँक	४,०००
	१,६८,०००		१,६८,०००

वरील तारखेला भागीदारांनी संस्था विसर्जित करण्याचे ठरविले.

(१) संपत्तीचे रोखीकरण खालील प्रमाणे :

यंत्र	₹ ४५,०००,
स्कंध	₹ १८,०००,
गुंतवणूक	₹ २१,०००
ऋणको	₹ ४५,०००.

(२) विसर्जन खर्च ₹ ३,०००

(३) संस्थेच्या ख्यातीचे रोखीकरण ₹ २४,०००

तयार करा :

- (अ) रोखीकरण खाते,
- (ब) भागीदारांचे भांडवल खाते
- (क) बँक खाते

किंवा

श्री अरविंद यांच्या पुस्तकात खालील व्यवहारांच्या कीर्दनोंदी करा:

- (अ) सॅमने स्वीकारलेल्या व बँकेत राशी संग्रहणासाठी पाठविलेल्या ₹ ३०,००० च्या विपत्राचे शोधन झाल्याचे व ₹ २०० बँक खर्च झाल्याची सूचना बँकेकडून मिळाली.
- (ब) अरुणने अरविंदला कळविले की निनाने स्वीकारलेले व अरुणला पृष्ठांकित केलेले ₹ २५,००० चे विपत्र अनादरीत झाले व अरुणला ₹ ४०० नोंदणी खर्च आला.
- (क) जयने स्वीकारलेले आणि बँकेत वटविलेले ₹ ३५,००० चे विपत्र अनादरीत झाल्याचे व नोंदणी खर्च ₹ ५०० केल्याची सूचना बँकेकडून प्राप्त झाली.
- (ड) अरविंदने सागरला ₹ २०,००० चा माल उधारीने विकला आणि त्याच रकमेचे दोन महिने मुदतीचे विपत्र सागर वर काढले.
- (इ) निताने ₹ १६,५०० च्या विपत्राचे अरविंदला ₹ १६,००० रोख देऊन निवर्तन केले.

प्र. ४. मोहिनी कंपनी लि. ने प्रत्येकी ₹ १०० चे २५,००० समभाग विक्रीस काढले (निर्गमित केले) त्यावर खालील प्रमाणे प्रतिभाग रक्कम देय आहे.

[८]

अर्जासोबत	₹ २०
आवंटनावर	₹ ३०
प्रथम याचनेवर	₹ २०
द्वितीय आणि अंतिम याचनेवर	₹ ३०

२२,००० समभागाकरिता अर्ज आले आणि त्यांना आवंटन / वाटप करण्यात आले. कंपनीला येणे असलेल्या सर्व रक्कमा मिळाल्या.

मोहिनी कंपनी लि. च्या पुस्तकात रोजकीर्द नोंदी करा.

किंवा

संगणकीय लेखांकन प्रणालीची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र. ५. सुरेश, नरेश आणि परेश हे भागीदार समान प्रमाणात नफा-तोटा विभागून घेतात. त्यांच्या भागीदारीचा ३१ मार्च, २०१९ रोजीचा ताळेबंद खालील प्रमाणे होता -

[८]

ताळेबंद

३१ मार्च, २०१९ रोजीचा

देयता	रक्कम (₹)	संपत्ती	रक्कम (₹)
भांडवल खाते :		जमीन व इमारत	२,००,०००
सुरेश	२,५०,०००	फर्निचर	१,५०,०००
नरेश	१,००,०००	ऋणको	१,५०,०००
परेश	१,००,०००	रोख	१,००,०००
विविध धनको	१,५०,०००		
	६,००,०००		६,००,०००

दिनांक ३० जून, २०१९ रोजी सुरेशचा मृत्यू झाला. त्याच्या मृत्यूनंतर करारानुसार खालील समायोजन करण्यात आले.

(१) फर्निचरचे समायोजन करून त्याचे विपणीमूल्यानुसार ₹ १,७०,००० लावण्यात आले.

- (२) जमीन व इमारतीवर १०% दराने घसारा आकारण्यात यावा.
- (३) ऋणकोवर ५% संशयित व बुडीत कर्ज निधीची तरतूद करावी.
- (४) सुरेशच्या नफ्यातील हिस्स्याचे आगणन त्याच्या मृत्यू दिनांकापर्यंत करतांना मागील वर्षाचा सरासरी नफा ₹ ९०,००० विचारात घ्यावा.

तयार करा :

- (अ) नफा-तोटा समायोजन खाते
- (ब) भागीदारांचे भांडवल खाते
- (क) उर्वरीत भागीदारांच्या संस्थेचा ताळेबंद

किंवा

खाली दिलेल्या व्यापार आणि नफा-तोटा खात्याचे उभे (vertical) उत्पन्न विवरण तयार करा:

व्यापार आणि नफा-तोटा खाते

(३१ मार्च, २०२० रोजी संपणाऱ्या वर्षाकरिता)

नावे

जमा

तपशील	रक्कम (₹)	तपशील	रक्कम (₹)
प्रारंभण स्कंध	५०,०००	विक्री	६,००,०००
खरेदी	४,५०,०००	संवर्णन स्कंध	१,५०,०००
वाहतूक खर्च	२०,०००		
प्रत्यक्ष खर्च	३०,०००		
मजुरी	५०,०००		
ढोबळ नफा (खाली नेला)	१,५०,०००		
एकूण	७,५०,०००	एकूण	७,५०,०००

कार्यालय खर्च	६२,५००	ढोबळ नफा	
वित्तीय खर्च	१५,०००	(खाली आणला)	१,५०,०००
विक्री खर्च	५०,०००		
शुद्ध नफा (पुढे नेला)	२२,५००		
एकूण	१,५०,०००	एकूण	१,५०,०००

- प्र. ६. १ एप्रिल, २०१९ रोजी डॉ. अनिश कोरगांवकर यांनी वैद्यकीय व्यवसायास सुरुवात केली. त्यांचे ३१ मार्च, २०२० रोजी संपणाऱ्या वर्षाचे प्राप्ती-शोधन खाते आणि समायोजन खाली दिलेल्या आहेत. त्या आधारे ३१ मार्च, २०२० रोजी संपणाऱ्या वर्षासाठी उत्पन्न-खर्च खाते आणि त्याच तारखेचा ताळेबंद तयार करा.

[१२]

**डॉ. अनिश कोरगांवकर यांचे
प्राप्ती आणि शोधन खाते
३१ मार्च, २०२० रोजी संपणाऱ्या वर्षाकरिता**

नावे

जमा

प्राप्ती	रक्कम (₹)	शोधन	रक्कम (₹)
व्यवसायाचे प्रारंभी- रोख आणली	५०,०००	उपस्कर	१६,०००
तपासणी शुल्क	२०,०००	उपकरणे	२०,०००
दवाखान्यापासून- प्राप्ती	६०,०००	औषधे	१४,०००
विविध प्राप्ती	१०,०००	पगार	२४,०००
		भाडे	१२,०००
		वाहन खर्च	८,०००
		लेखन सामग्री	१,०००
		विद्युत शुल्क	१०,०००
		नियतकालिके	१,०००

		उचल	३०,०००
		शिल्लक (पुढे नेली)	४,०००
	१,४०,०००		१,४०,०००

अतिरिक्त माहिती :

- (१) तपासणी शुल्काचे ₹ ४,००० आणि दवाखाना प्राप्तीचे ₹ १,००० येणे बाकी आहे.
- (२) अदत्त खर्च - भाडे ₹ १,०००, पगार ₹ २,०००
- (३) औषधांचा साठा ₹ २,०००
- (४) उपस्करावर वार्षिक ८% दराने आणि उपकरणावर ₹ १,००० घसारा आकारण्यात यावा.
- (५) ४०% वाहनखर्च हा घरगुती वापराशी संबंधित आहे.

प्र. ७. मामा आणि काका समान प्रमाणात नफा-तोटा वाटून घेणारे भागीदार आहेत. खालील परीक्षा सूची आणि समायोजनांच्या आधारे ३१ मार्च, २०१९ रोजी संपणाऱ्या वर्षाकरिता नफा-तोटा खाते आणि त्याच तारखेचा ताळेबंद तयार करा :

[१२]

परीक्षा सूची
३१ मार्च, २०१९ रोजीची

नावे शिल्लक	रक्कम (₹)	जमा शिल्लक	रक्कम (₹)
विमा	३०,०००	भांडवल खाती :	
जमीन आणि इमारत		मामा	१,००,०००
[१ जूलै, २०१८ रोजी		काका	१,००,०००
₹ ४०,००० ची वाढ]	१,००,०००	१०% दराचे बँक कर्ज	६०,०००
वेतन	१०,०००	[१.१०.२०१८ रोजी	
निर्यात कर	५,०००	घेतले]	

व्याज	२,०००	व्याज	३,०००
उपस्कर	८०,०००	देय विपत्र	१६,०००
ऋणको	५२,०००		
	२,७९,०००		२,७९,०००

समायोजना :

- (१) ढोबळ नफा ₹ ६९,०००.
- (२) पूर्वदत्त विमा ₹ ७,५०० आहे.
- (३) जमीन आणि इमारतीवर वार्षिक १०% दराने तसेच उपस्करावर वार्षिक ५% दराने घसारा आकारा.
- (४) बुडीत कर्ज ₹ २,००० अपलेखित करून शिल्लक ऋणकोवर ५% प्रमाणे बुडीत व संशयित कर्जनिधीची तरतूद करा.
- (५) संवरण स्क्ंधाचे मूल्य ₹ ६९,०००.

